

Kehittävä arviointi ja tilivelvollisuutta painottava arviointi - mahdollisuuksia ja rajoituksia

FT Mari Rökköläinen

VTT Minna Tiili

Suomen arviointiyhdistyksen metodipaja 20.11.2023

Esityksen tavoite

- Vertailla tilivelvollisuutta painottavan arvioinnin ja kehittävän arvioinnin piirteitä: tunnistaa mahdollisuuksia ja rajoituksia
- Esimerkkinä tilivelvollisuutta painottavasta arvioinnista toimii tarkastuslautakunnan arviointitehtävä (kunnat ja hyvinvointialueet)
- Esimerkkinä kehittävästä arvioinnista toimii Karvissa (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) tehtävä arviointi
- Perustella sitä, miksi arviointitoiminnassa tarvitaan sekä tilivelvollisuuden että kehittävän arvioinnin näkökulmia
- Pohtia, mitä opittavaa eri näkökulmilla on toisistaan

Lakisääteisen arviointitehtävän vertailu (1/2)

Tarkastuslautakunta (Talk)	Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi)
<p>Kunnassa on oltava valtuuston lisäksi kunnanhallitus ja tarkastuslautakunta. Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten.</p> <p>(KuntaL 410/2015)</p>	<p>Koulutuksen ja varhaiskasvatuksen ulkopuolisen arvioinnin riippumattomana asiantuntijaorganisaationa on Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Arviointikeskus tuottaa arviointiin perustuvaa tietoa koulutuspoliittista päätöksentekoa ja koulutuksen ja varhaiskasvatuksen kehittämistä varten.</p> <p>(Laki 1295/2013; Asetus 1317/2013)</p>
<p>Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan.</p>	<p>Valtioneuvosto nimittää arviointineuvoston. Korkeakoulujen arviointijaoston nimittää OKM</p>
<p>Talk laatii arviointisuunnitelman.</p>	<p>Arviointineuvosto laatii esityksen nelivuotiseksi arviointisuunnitelmaksi, jonka OKM hyväksyy. Suunnitelmaa laadittaessa tulee kuulla keskeisiä sidosryhmiä.</p>

Lakisääteisen arviointitehtävän vertailu (2/2)

Talk	Karvi
Talkin tehtävänä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.	Karvin tehtävänä on toteuttaa koulutukseen ja varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen toimintaan liittyviä arviointeja sekä opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden saavuttamista koskevia oppimistulosten arviointeja.
Talk antaa valtuustolle arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Se käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.	Arviointien keskeiset tulokset tulee julkistaa (raportoinnin muodosta ei ole säädetty) Arviointisuunnitelman toteutumisen seuranta (puolivälineuvottelut) Karvin toimintakertomus ja toiminnan tunnusluvut Arviointikeskus osallistuu säännöllisesti oman toimintansa ulkopuoliseen arviointiin (asetus)
Tarkastuslautakunta valmistelee toimintaansa liittyvät valtuustossa käsiteltävät asiat itse, ei kunnanhallitus. Arviointiaiheiden valinta riippumattomasti.	Karvin toiminnassa noudatetaan arvioinnin riippumattomuuden ja kehittävän arvioinnin periaatteita. Päätöksenteko on riippumaton ulkopuolisista tahoista.

Onko kaikki arviointi kehittävää arviointia?

- Tarkastuslautakunnan arvioinnissa annetaan suosituksia eli kehittämisehdotuksia – onko se siis kehittävää arviointia?
  - Kaikki arvioinnit tehdään kehittämistarkoituksessa, mutta kaikki arvioinnit eivät täytä kehittävän arvioinnin metodologisia vaatimuksia
  - Kehittävä arviointi on lähestymistapa, arvopohja, ei yksittäinen (osallistava) arviointimenetelmä
- Kehittävän arvioinnin perimmäinen tarkoitus on tavoitella muutosta
  - Arviointiprosessi itsessään on kehittävä ja oppimista (muutosta) edistävä
  - Osallisuus ilmenee arvioinnin kaikissa vaiheissa
  - Arviointitiedon kerääminen on interventio
  - Kehittävässä arvioinnissa ei ensisijaisesti pyritä todentamaan tavoitteiden toteutumista

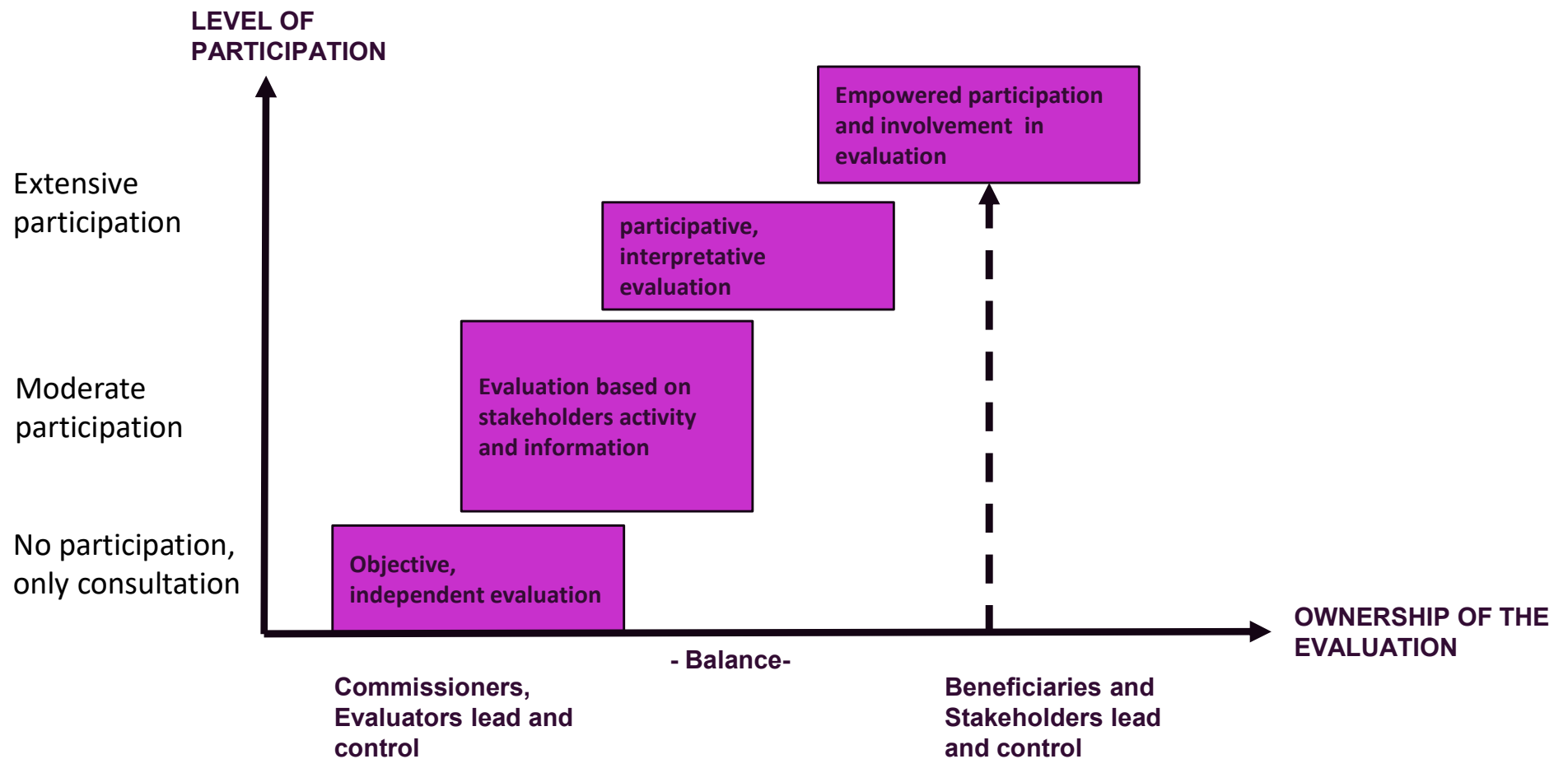
Osallisuuden näkökulma

Kehittävä arviointi

- Osapuolet ovat (ammatillisesti) vastuussa ja aktiivisia osallistujia evaluointiprosessissa, arvioinnin tulosten tulkinnassa, hyödyntämisessä ja toimeenpanossa
- Olennaisena tunnuspiirteenä ja laatuvaatimuksena on osallisuuden aste/syvyys
- Arvioinnin eri vaiheissa osallistavia työpajoja
- Nimetään aina Karvin ulkopuolisten asiantuntijoiden ryhmä

Tilivelvollisuutta painottava

- Suunnitteluvaiheessa voidaan kysyä arviointikohteen näkemystä arviointiasetelmasta
- Kohde kommentoi tuloksia
- Vuorovaikutusta korostetaan, mutta ei varsinaisesti osallisuutta
- Varoitetaan siitä, että vuorovaikutus arviointikohteen kanssa ei saa vaarantaa arvioinnin riippumattomuutta

Kuvio. Yhteistoimintaan perustuvan arvioinnin osallistumisen syvyys ja arviointia ohjaavat/kontrolloivat tahot (mukaellen Cousins, Donohue ja Bloom (1996); Fetterman 2001, Räcköläinen 2011).

ARVIOINNIN OHJAUS JA OSALLISTUMISEN SYVYYS
 Mari Räcköläinen 2011; updated 18.5.2017

Muutosvoimaisuuden näkökulma

Kehittävä arviointi

- tukee vaikuttavuutta ja muutosta
- keskittyy pidemmän ajan muutosanalyysiin, tunnistaa muutoksen dynamiikkaa, päämäärä- ja tulevaisuusorientaatio keskeistä, ei ensisijaisesti pyri todentamaan tai testaamaan saavutuksia
- evaluointiprosessi vaikuttaa osapuolten ajatteluun, vuorovaikutukseen, toimintaan ja tietoisuuteen päämääristä ja arvoista – ajatus interventioista

Tilivelvollisuutta painottava

- pyrkii varmistamaan, että hallinnossa ja palveluissa toimitaan poliittisten päätöksentekijöiden määrittelemien tavoitteiden mukaisesti. Näin se epäsuorasti tukee muutosta ja vaikuttavuutta.
- tiedostetaan, että arviointi on samalla interventio, mutta siihen ei tietoisesti pyritä
- toiminnan läpivalaiseminen itsessään voi aikaansaada muutosta

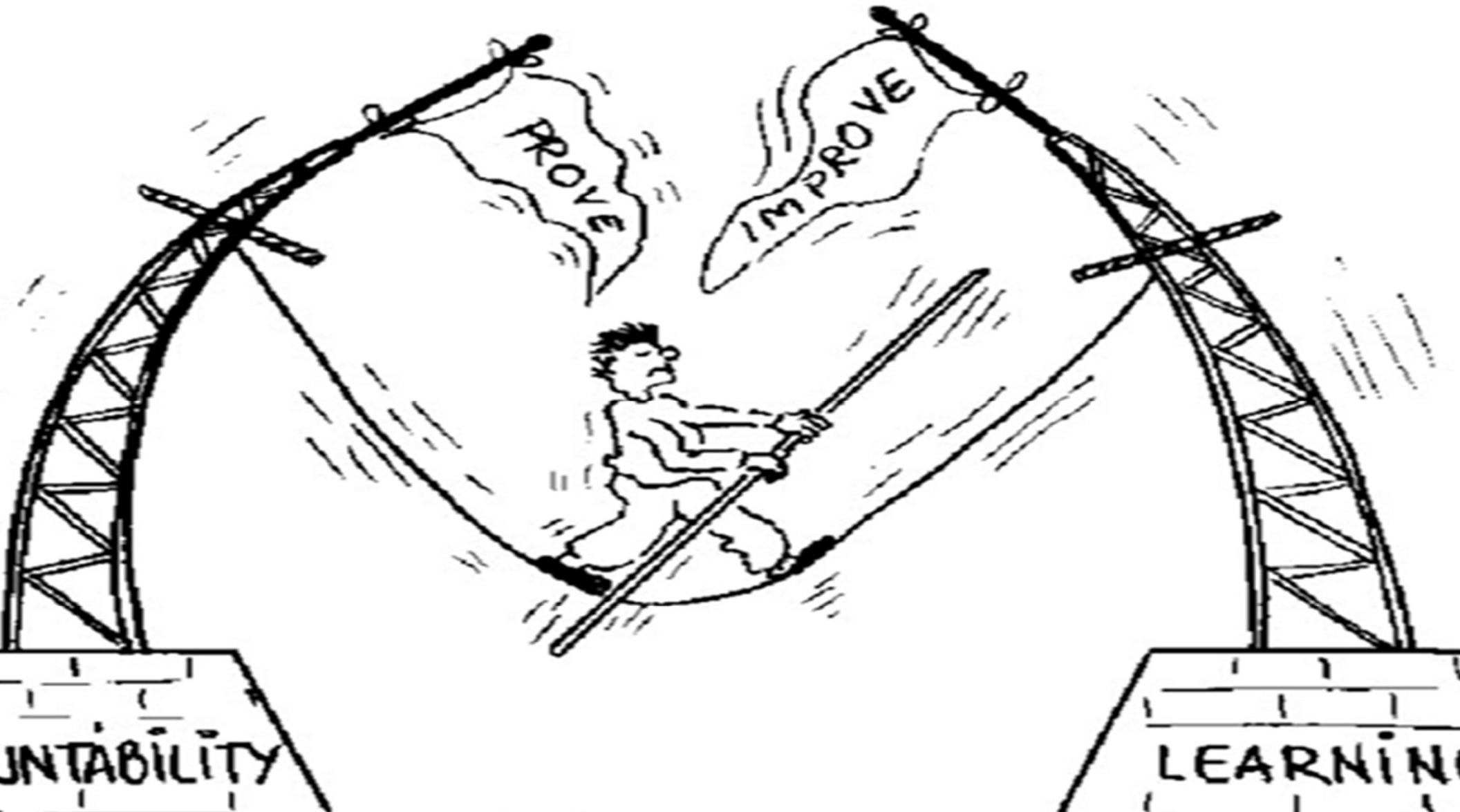

Rajoituksia

- Kumpikaan lähestymistapa ei täytä nopean reaaliaikaisen arviointitiedon vaatimuksia: kehittävän arvioinnin prosessi vie aikaa, tilivelvollisuutta painottava puolestaan arvioi suunnitelmallisesti jo tapahtunutta
- Kehittävän arvioinnin alku voi olla hidasta ja edistymistä voi olla vaikea havaita, aineistoa on vähemmän valmiina kuin tuloksiin perustuvissa arvioinneissa – toisaalta tilivelvollisuutta tukevaa tietoa tuloksista ei aina ole saatavilla
- Kehittävässä arvioinnissa vaarana on konsultaatio, arvioivan otteen menettäminen ja arvioinnin muuttuminen kehittämistyöksi – tilivelvollisuuden puolella vuorovaikutuksen ja riippumattomuuden tasapaino painottaen riippumattomuutta
- Selitysvoimaisuus ei ole aina selvää, se kyseenalaistetaan toisinaan (voi olla vaikea osoittaa ”vahvaa näyttöä”). Myös yleistettävyyttä kyseenalaistetaan.
- Tilivelvollisuuden korostamisessa on riskinä lisätä hallinnollista taakkaa
- Sitoutuminen yksinomaan kehittävän arvioinnin metodologiaan voi rajoittaa arvioinnin tarkoitukseen sopivan lähestymistavan ja menetelmien valintaa

Mitä opittavaa toisiltaan

- Riippumattomuus on sisäänrakennettu tilivelvollisuusarviointiin, kehittävässä arvioinnissa osallisuuden ja riippumattomuuden tasapainottelu on vaativaa
- Tilivelvollisuutta painottavassa arvioinnissa on institutionaaliset menettelyt sen seurantaan, aiheuttavatko suositukset muutoksia. - Kehittävässä arvioinnissa ei useinkaan ole toimeenpanon seurantaa, pyrkii oikea-aikaisuuteen
- Voisiko Karvikin laatia vuosittaisen ”arviointikertomuksen”, joka luo kokonaiskuvan koulutuksen tilasta?
- Jos tilivelvollisuutta painottavassa arvioinnissa ei ole lainkaan kehittämisenäkökulmaa, sen vaikuttavuus jää vähäiseksi.
- Kaikessa arviointitoiminnassa pitäisi löytää tasapaino tilivelvollisuutta painottavan ja kehittävän arvioinnin välille, jotta syntyy muutosvoimaisuutta.

Kommenttipuheenvuoro

- Kaupunginreviisori, HTT, JHTT

Tarja Saarelainen, Jyväskylän kaupunki

Yhdessä pohdittavaa

- Mitä ajatuksia esitys herätti?
- Muuttiko esitys ennakkokäsityksiä tai vahvistiko niitä?
- Mitä ajattelette näiden arviointien käytöstä ja hyödynnettävyydestä?
- Jäikö jokin olennainen näkökulma huomiotta?